บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2566

# แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทย

## The guidelines for strengthening faith in Thai society

พระอธิการสมมาตร ยสธโร (หาขุนทด)[1]
Phraathikansommart yasotharo (hakhuntot)
สามารถ สุขุประการ[2] ,ศิริโรจน์ นามเสนา[3]
Samart sukhuprakan , sirirote namsena

## บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการขาดศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทย งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า

1) แนวคิดเรื่องความศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แสดงไว้ 2 ประการคือ 1) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาประเภทญาณสัมปยุต เป็นความเชื่อที่เชื่อด้วยปัญญารู้จริง เชื่อด้วยการตัดสินใจบนหลักการหรือหลักธรรมมีเหตุผล เชื่อที่ไม่ยึดติดกับบุคคลเป็นศรัทธาที่เป็นสื่อนำสู่ปัญญา 2) ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาศรัทธาประเภทญาณวิปปยุต เป็นความเชื่อที่เชื่อด้วยอารมณ์เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ เชื่อที่ยึดติดกับตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญา

2) สภาพปัญหาการขาดศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย ต้องใช้หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องมี 3 ประการ ได้แก่ (1) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่การงดเว้นการลดละเลิก ได้แก่ อกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งความชั่วมี 10 ประการ อันความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่งได้แก่กุศลกรรมบถ 10 เป็นแบบของการทำฝ่ายดีมี 10 ประการอันเป็นความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ (3) การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็น เครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี 5 ประการ ได้แก่กามฉันทะ คือความพอใจในกาม พยาบาท คือความอาฆาตพยาบาท ถีนะมิทธะ

3) แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทยนั้น ต้องนำหลักธรรม คือ มรรค 8 และหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการดำเนินชีวิต ทั้งในมิติของ

---

[1]พระอธิการสมมาตร ยสธโร (หาขุนทด), นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

[2,3] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, namsena@hotmail.com

ชีวิตประจำวันการปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพที่ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง รวมไปถึงบุคคลรอบข้างพุทธบริษัท 4 นั้น เป็นสถานภาพของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ บรรพชิต ได้แก่ภิกษุและภิกษุณีและคฤหัสถ์ได้แก่อุบาสกและอุบาสิกา พุทธบริษัท 4 นั้นถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่ในการรักษาสืบทอดพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองภิกษุรวมถึงภิกษุณีด้วย มีสถานภาพเป็นหัวหน้าพุทธบริษัท 4 จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อขัดเกลากิเลส ซึ่งเป็นแบบอย่างในการเกิดความศรัทธาแก่ผู้ได้ทราบและประสบพบเห็นด้วยตนเอง

**สำคัญ :** แนวทาง,การเสริมสร้าง,ศรัทธา,สังคมไทย

## Abstract

This article had 3 objectives: 1) to study the practice of the Thai monks to the disease prevention in the Buddhist Scripture, 2) to study the guidelines for the practice of the monks in the measure of the public health system, and 3) to analyze the guidelines for the practice of the monks in the COVID – 19 Era. This research applied the Qualitative Research with the Documentary Research.

The research results were as follow:

1. The practice of the Thai monks to the disease prevention in the Buddhist Scripture was that in the past, the monks living in the monk's dwelling alone did not make the problems about the practice. If the monks were ill, they would help in treatment and set the zone obviously. For the disease treatment, the medicine in the Buddhism mentioned that The Buddha was the doctor for the treatment in the body and mind with the Ariyasacca (the four Noble Truth) that was the relationship between the body and mind causing the disease. When the monks were ill, the Buddha used the herbs for the treatment in the time of Buddha. Moreover, the Buddha used the Dhamma for the treatment.

2. The guidelines for the practice of the monks in the measure of the public health system were that the practice of the monks in the COVID – 19 Era divided into 2 items: the practice of the monks in the temple and the practice of the monks out the temple. The practice of the monks out the temple in the new normal time was that (1) wearing the mask all the time, (2) checking the body temperature, (3) registering to contact in finding the people infected with the COVID-19, (4) washing their hands with the soap, water or alcohol gel frequently, (5) no touching their eyes, mouths and

noses, and (6) sitting or doing something in the social distancing. When the monks went to the temple, the practice of the monks was that (1) taking off their masks and throwing away in the correct way, (2) washing their hands, and (3) cleaning their bodies and changing their clothes.

3. The analysis of the guidelines for the practice of the monks in the COVID – 19 Era was that (1) For eating, the monks ate alone, (2) for receiving the food offerings, the monks could receive the food offerings regularly, but the monks must protect themselves seriously, (3) for the practice in the ceremony, the monks must do the social distancing at least 2 meters, wear the masks to protect themselves and the others, washing their hands with the alcohol, and vaccinating for the COVID-19 , and (4) the ordination and the annual festivals were not provided.

**Keywords:** guideline, strengthening, faith, Thai society**.**

## บทนำ

คำว่า ศรัทธา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อเรากล่าวถึง “พุทธศาสนิกชนต้องมีศรัทธา”คำว่ามีศรัทธานั้นกับไม่มีศรัทธาแตกต่างอย่างไรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทการให้ความหมายคำว่า “ศรัทธา” ในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายเถรวาทนี้ ความหมายคำว่า “ศรัทธา” จึงแตกต่างจากศาสนาส่วนใหญ่ในโลกและมิได้มีความหมายเพียง “ความเชื่อ” ดังที่เข้าใจกันโดยทั่วไปหากแต่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จะปรากฏอยู่ในหลายความหมายทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์หนังสือตำราวิชาการและหลายลักษณะ ในการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ไทยฉบับหลวง พ.ศ. 2425 และฉบับสังคายนา พ.ศ. 2530 กล่าวถึงศรัทธาไว้จำนวน 43 เล่ม จากทั้งหมด 45 เล่ม รวมทั้งอรรถกถา ฎีกาต่างๆ ศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นเช่นไร ในความหมายของศรัทธานั้น[4]

ความสำคัญของพุทธดำรัสในการสร้าง“ศรัทธา”ตอนหนึ่งมีใจความว่า “พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”[5] จากพุทธดำรัสนี้เองเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เราทราบชัดว่า บทบาทความสำคัญของพระพุทธศาสนาคือการสร้างศรัทธาให้เกิดในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นประโยชน์และเกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่ชาวโลกเป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะได้ การได้รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความจริงของศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วยหลักการและวิธีการสร้างศรัทธาในครั้งพุทธกาลการศึกษาเรื่อง ศรัทธา ในพระพุทธศาสนากับศาสนาในแง่การเกิดขึ้น ของศรัทธาการให้ผลของศรัทธา การปฏิบัติเพื่อให้มีความเชื่อเป็นสิ่งที่

---

[4]รัฐวรรณ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, “ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ,**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544), หน้า 9.

[5]สำ.ส. (ไทย) 15/141/179.

คาดหวังว่าจะได้ การได้รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความจริงของศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วยหลักการและวิธีการสร้างศรัทธาในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสร้างศรัทธาในลักษณะแบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคมจารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคลรอโอกาสในแต่ละครั้งจะมีลีลาการสอน 4 รูปแบบ คือชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติเร้าใจให้อาจหาญ และปลอบชโลมใจให้ร่าเริงพระพุทธเจ้าทรงมีพระสงฆ์สาวกเป็นกำลังหลักในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้กระทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัยเป็นต้นโดยที่พระพุทธเจ้าประธานหลัก พระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติสมควรและยึดมั่นในคุณธรรมของผู้แสดงธรรมจึงสามารถสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน โดยมีคุณสมบัติคือผู้นำทางจิตวิญญาณที่ปรากฏภายใน ภายนอกได้แก่ ด้านบุคลิกภาพรูปร่างหน้าตาจริยาวัตรและคุณธรรมของผู้สร้างศรัทธา[6]

ความหมายเนื้อหาจุดประสงค์และบทบาทของศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทตามที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกพบว่า “ศรัทธา”มีความหมายตามศัพท์ คือ ความเชื่อส่วนความหมายตามอรรถ มี 3 อย่างคือ 1. มีความเชื่อในคุณงามความดี 2. ความเชื่ออย่างมีหตุผล 3. ความเชื่อในพระรัตนตรัย[7] ซึ่งศรัทธาหมายถึงความเชื่อ ซึ่งมีความแตกต่างจากศรัทธาในความหมายโดยทั่วไป ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงศรัทธาไว้ 2 อย่าง คือ อย่างที่ (1) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา และอย่างที่ (2) ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาซึ่งในศรัทธา 2 อย่างนั้น ศรัทธาอย่างที่ (2) ศรัทธาชนิดนี้เป็นศรัทธาในปัญญาของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะพัฒนาคนให้เป็นอริยะได้จริง[8]

คำว่า ศรัทธาในพระไตรปิฎก ประสงค์เฉพาะตถาคตโพธิสัทธา คือการศรัทธาในปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในฐานะทรงเป็นตัวอย่างของมนุษย์ที่พัฒนาตนได้สูงสุด และใช้ปัญญาแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้วในทางปฏิบัติ ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึงการศรัทธาที่ครอบคลุมถึงศรัทธาในพระรัตนตรัยครบทั้ง 3 อย่างในเวลาเดียวกันในชั้นอรรกถาท่านกำหนดขอบเขตของศรัทธา 4 ประเภท 1) กัมมสัทธา 2) วิปากสัทธา 3) กัมมัสสกตาสัทธา 4) ตถาคตโพธิสัทธา[9]

---

[6]พระเวปุลละ เวปุลโล (แสงสว่าง),แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม, สมิทธิพล เนตรนิมิตร , “รูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปริยัตยากร”(บุญเรือง สารโท), **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศ์**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน 2560): 777-789.

[7]รัฐวรรณ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, “ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544), หน้า 108.

[8]พระชัยพร จนฺทวโส (จันทวงษ์) , “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 73.

[9]PhraNawLeang Tejanyana“การศึกษาเปรียบเทียบหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับศาสนาเชน” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ** , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 113-114.

ปัจจุบันความเชื่อในทางศาสนานั้น ควรให้ประชาชนนำเรื่องแก่นแท้มาศึกษาและทำความเข้าใจ กรณีพระทำอัตวินิบาตกรรมถวายเป็นพุทธบูชาไม่ใช่หลักพุทธศาสนา การวางแผนกรณีนี้มานานกว่า 5 ปี ในกรณีนี้และมีคนทราบจำนวนมากแต่ไม่มีใครห้าม อาจเป็นการผสมกันระหว่างความเชื่อและความคิดผสมรวมกัน เมื่อนานวันเข้าก็เชื่อตามความคิด โดยไม่ได้เกลาความคิดคนเปราะบางก็เชื่อแบบนั้น และอาจส่งต่อความเชื่อให้ขยายวงกว้าง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพื้นที่ต้องไปดู คนใกล้ชิดต้องเตือน ส่วนการเผยแพร่ภาพหรือขั้นตอนการทำอัตวินิบาตกรรมในสื่อเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะยิ่งเป็นการยุยงส่งเสริมให้เกิดทำตามโดยไม่ตั้งใจอีกทั้งข้อมูลในโลกออนไลน์ข้อมูลเหล่านี้ยังคงอยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดการสืบค้นหาได้ง่ายและเป็นภัย กรณีนี้มีความเชื่อมาจากการผสมกันระหว่างความเชื่อกับความคิดพอนานวันเข้าก็เชื่อตามความคิด คนที่มีความคิดเปาะบางก็เชื่อแบบนั้นส่งผลให้ความเชื่อขยายวงกว้างออกไป[10] ปัจจุบันแนวคิดเรื่องความศรัทธาของบริษัท 4 ในบริบทต่างๆ เริ่มส่อลางในทางของความเสื่อม เช่น ความเชื่อในเรื่องของการลงพระปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ ความศรัทธาต่อพระสงฆ์ในบริบทอื่นๆ ซึ่งมีภิกษุบางรูปมีมิจฉาทิฏฐิไปให้กำลังใจผู้ต้องหาในคดีฆ่าคนตายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นสาเหตุหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนคนไทยไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของท่านจึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ศรัทธาไทยเสื่อมถอยจากพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาบางท่าน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ในแง่การเกิดขึ้นของศรัทธา การให้ผลของศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การปฏิบัติเพื่อให้เกิดมีความเชื่อความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ลักษณะของศรัทธาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีกระบวนการสร้างศรัทธาใดบ้างที่จะทำให้ทราบถึงความศรัทธาในสังคมกับศรัทธาในพุทธบริษัท 4 เป็นอย่างไรในปัจจุบันโดยอาศัยแนวทางพระพุทธศาสนามาเป็นอีกแนวหนึ่งในกระบวนการให้เกิดศรัทธาในทางปัญญา

**วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

1. เพื่อศึกษาหลักความศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการขาดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย
3. เพื่อเสริมสร้างแนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทย

**วิธีดำเนินการวิจัย**

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทย” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualilative Research) แบบวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

---

[10]จิพญ.พรรณพิมล วิปุลากร, **อธิบดีกรมสุขภาพจิต: แพทย์ชี้กรณีพระทำอัตวินิบาตกรรมถวายเป็นพุทธบูชาไม่ใช่หลักพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.hfocus.org /content/202104/21432, [22 เมษายน 2564].

ทั้งในส่วนของที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมไทย

3. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย โดยวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทยที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และวรรณกรรมในยุคปัจจุบันโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาในสังคมไทยสู่สังคมไทย

4. นำเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษามาเชิงพรรณนา

## สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสารผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย พบว่า

1. หลักความศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงศรัทธาไว้ 2 ประการคือ 1) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาประเภทญาณสัมปยุต เป็นความเชื่อที่เชื่อด้วยปัญญารู้จริง เชื่อด้วยการตัดสินใจบนหลักการหรือหลักธรรมมีเหตุผล เชื่อที่ไม่ยึดติดกับบุคคลเป็นศรัทธาที่เป็นสื่อนำสู่ปัญญาดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกดังต่อไปนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดูกรภิกษุทั้งหลายศรัทธาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตั้งมั่นแล้วในพระตถาคตมีมูล มีที่อาศัยด้วยอาการเหล่านี้ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลายศรัทธานี้เรากล่าวว่า มีเหตุ มีทัสสนะ เป็นมูลมั่นคง อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหมหรือใครๆ ในโลกไม่พึงให้กวัดแกว่งได้ 2) ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาศรัทธาประเภทญาณวิปปยุต จึงเป็นความเชื่อที่เชื่อด้วยอารมณ์ เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ เชื่อที่ยึดติดกับตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญาเหตุอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ได้แก่ 1) รูปปฺปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะเห็นรูปสมบัติสวยงาม 2) ลูขปฺปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะเห็นความประพฤติเรียบร้อยเคร่งในธรรมวินัย 3) โฆสฺปปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะได้ฟังเสียงอันไพเราะ 4) ธมฺมปฺปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะได้สดับฟังธรรมของผู้ที่ฉลาดในการแสดง

บุคคลในโลกเป็นผู้ที่มีศรัทธา จะมีเหตุให้เกิดศรัทธาที่ต่างกันมีการถือเอาคุณสมบัติ ของศรัทธาที่ต่างๆ กัน มาเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดศรัทธาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

2. แนวคิดเรื่องการขาดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย

การขาดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนบริษัท 4 คือ เรื่องความเห็นผิดของพระสงฆ์ในความอยากดังแบบพระเกจิ เรื่องของอดีตไวยาวัจกรต้องการคุมอำนาจในบัญชีเงินวัด เรื่องของสตรีที่ไม่มีความเคารพในพระรัตนตรัยแต่งตัวยั่วยวนพระสงฆ์ ถ่ายรูปโป้กับพระพุทธรูปเป็นต้น แนวทางแก้ไขต้องใช้หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องมี 3 ประการ ได้แก่ (1) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่การงดเว้น การลดละเลิก ได้แก่อกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งความชั่วมี 10 ประการ อันความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่งได้แก่กุศลกรรมบถ 10 เป็นแบบของการทำฝ่ายดีมี 10 ประการอันเป็นความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ (3) การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็น เครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี 5 ประการ ได้แก่ กามฉันทะ คือความพอใจในกาม พยาบาท คือความอาฆาตพยาบาท ถีนะมิทธะ คือความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงาหาวนอน ขี้เกียจ อุทธัจจะ กุกกุจจะ คือความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ และวิจิกิจฉา คือความสงสัย สิ่งที่สามารถควบคุมนิวรณ์ได้คือศีล 5 ได้แก่ กามฉันทะ ให้ควบคุมคุมด้วยศีลข้อ 3 คือการไม่ประพฤติผิดในกาม ความพยาบาทให้ควบคุมด้วยศีลข้อ 1 คือการไม่ฆ่าสัตว์ ถีนมิทธะ ให้ควบคุมด้วยศีลข้อ 5 การไม่เสพสิ่งเสพติดอันเป็นเหตุให้ประมาท อุทธัจจะกุกกุจจะ ให้ควบคุมด้วยศีลข้อ 2 การไม่ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้และวิจิกิจฉา ให้ควบคุมด้วยศีลข้อ 4 การไม่พูดเท็จ อุดมการณ์ คือ เป้าหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตมี 4 ประการ ได้แก่ ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้ายรบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ความสงบ ได้แก่ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจและนิพพาน ได้แก่การดับทุกข์ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 วิธีการ คือ แนวทางปฏิบัติฝึกหัดขัดเกลาตนและ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 6 ประการ คือ อนูปวาโท ไม่ไปว่าร้ายกัน ผู้เผยแผ่คำสอนจะต้องไม่โจมตีไม่นินทาใคร อนูปฆาโต ไม่ไปล้างผลาญกัน ไม่เผยแผ่ศาสนาด้วยการฆ่าและต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ปาฏิโมกฺเข จ ส วโร สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่ได้ตรัสห้ามไว้และทำตามข้อที่ทรงอนุญาต มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ต้องรู้จักประมาณในการกิน การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่าง ปนฺตญฺจ สยนาสน เลือกที่นั่งที่นอนในที่สงบเพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการบำเพ็ญเพียรเต็มที่ อธิจิตฺเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในการทำใจหยุดนิ่งอยู่เสมอ มุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลส หลักโอวาทปาฏิโมกข์ถือเป็นกระบวนการปฏิบัติตนในสังคมพุทธบริษัท 4 ตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งจำแนกอออกเป็นหลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ดังที่กล่าวมาแล้วซึ่งสามารถจำแนกประเภทเพื่อแสดงถึงแนวทางการสร้างความรู้และแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะพุทธบริษัท 4 ทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ดังต่อไปนี้ 1. หลักการ 3 คือ 1. การไม่ทำความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ 2. การทำความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ 3. การทำจิตให้ผ่องใสการปฏิบัติตนตามหลักการ 3 นี้ พุทธบริษัท 4สามารถประพฤติปฏิบัติได้เพื่อการลด ละเลิก กระบวนการที่ก่อให้เกิดการทุจริตทางกาย วาจาและใจ โดยอาศัยการงดเว้นหลักอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ทำความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจคือการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ กายกรรม 3 ได้แก่ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) อทินนาทาน (การลักทรัพย์)และกาเมสุมิจฉาจาร (การประพฤติผิดในกาม) เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นจากกายทุจริต 3 ทำให้เกิดกระบวนการ

ทางกายที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเองผู้อื่น ย่อมไม่เกิดการสร้างความวุ่นวายในสังคมพุทธบริษัท 4และสังคมทั่วไป วจีกรรม 4 ได้แก่มุสาวาท (การพูดเท็จ) ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) ผรุสวาจา (การพูดคำหยาบ) สัมผัปปลาปะ (การพูดเพ้อเจ้อ) เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นวจีสุจริต 4 ทำให้เกิดกระบวนการทางวาจาที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเองผู้อื่น ย่อมไม่เกิดการสร้างความผิดพลาดจากความเข้าใจในคำพูดซึ่งอาจก่อให้เกิดลดความศรัทธาจากการ กล่าวเท็จและเพ้อเจ้อ สร้างความขัดแย้ง และปัญหาการแตกความสามัคคีจากการส่อเสียดและหยาบคาย มโนกรรม 3 อภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขา) พยาบาท (ความคิดร้าย) และมิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด) เมื่อมองในมิติสังคมวิทยาแล้วการละเว้นมโนทุจริต 3 ทำให้เกิดกระบวนการทางใจที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเองผู้อื่น ย่อมไม่เกิดทุจริตทางกายและทางวาจาอันมีสาเหตุจากมโนทุจริต 3 ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขาจะส่งผลให้เกิดการฆ่า ลักทรัพย์ พูดเท็จและพูดเพ้อเจ้อ ความคิดร้ายจะส่งผลให้เกิดการฆ่า การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบและความเห็นผิด ทำให้เกิดกายทุจริตและวจีทุจริตครบทั้งหมด ดังนั้นจะเห็นได้ชัดว่าการละความชั่วตามหลักพระธรรมวินัย คือการละทุจริต 3 คือ กายทุจริต วจีทุจริตและมโนทุจริต เป็นการสร้างศรัทธาการดำเนินชีวิตของพุทธบริษัท 4 ทางกาย ทางวาจาและทางใจของตนเองก่อน ผลที่เกิดขึ้นนำไปสู่การสร้างศรัทธาสังคมพุทธบริษัท 4 ได้ในขณะเดียวกัน

3. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาของพุทธไทย

แนวทางการเสริมสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย คือ ต้องนำหลักธรรมคือหลักมรรค 8 และหลักโอวาทปฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งในมิติของชีวิตประจำวัน การปฏิบัติหน้าที่การประกอบอาชีพที่ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองรวมไปถึงบุคคลรอบข้างพุทธบริษัท 4 นั้น เป็นสถานภาพของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ บรรพชิต ได้แก่ภิกษุและภิกษุณีและคฤหัสถ์ได้แก่อุบาสกและอุบาสิกา พุทธบริษัท 4 นั้นถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่ในการรักษาสืบทอดพระศาสนา ซึ่งการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ดี จะต้องช่วยกันทำนุบำรุงเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ภิกษุรวมถึงภิกษุณีด้วย มีสถานภาพเป็นหัวหน้าพุทธบริษัท 4 จึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัย อย่างเคร่งครัดเพื่อขัดเกลากิเลส คำว่าวินัยนั้นนิยามถึงพระวินัยหรือศีลของพระ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้าม สำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้มีความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้น ส่วนธรรมนั้นหมายถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่ประกอบด้วยความจริง พระธรรมวินัย ถือว่ามีความสำคัญในฐานะเครื่องวัดความเจริญของพุทธบริษัท 4 บุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย ประโยชน์ของการบัญญัติพระธรรมวินัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่พุทธบริษัท 4 ทั้งในระดับบรรพชิตและคฤหัสถ์ พระธรรมวินัยมิได้มีข้อกำหนดไว้เฉพาะภิกษุหรือ ภิกษุณีเท่านั้นแต่ยังรวมถึงประชาชนหรือในส่วนของอุบาสกอุบาสิกาอีกด้วย ดังนั้นการบัญญัติพระธรรมวินัยจึงถือเป็นหลักเกณฑ์สร้างศรัทธาของหมู่แห่งพุทธบริษัท 4 สนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น แนวทางการสร้างศรัทธาเพื่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่อุบาสก อุบาสิกา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจใน

พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฟังธรรมตามกาล เพื่อจะได้มี ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ฟังคำสอนของภิกษุที่เทศนาธรรม หรือคฤหัสถ์ที่บรรยายธรรมซึ่งไม่ตรงตามพระไตรปิฎกอันเป็นเหตุนำไปสู่การมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฏฐิ) และมีการน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไปประพฤติปฏิบัติด้วยการรักษากาย วาจา ใจให้สุจริต ความหมายของพระธรรมวินัยหมายถึงเครื่องควบคุมกายวาจาและใจ บุคคลผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นบุคคลที่มีความคิดที่ถูกต้องมีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสำคัญต่อสังคมพุทธบริษัท 4 รวมไปถึงสังคมอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย

## ข้อเสนอแนะ

**1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**

จากผลการวิจัยการศึกษาครั้งนี้พบว่า

1) ควรนำบทบาทของพุทธบริษัท 4 ไปใช้ช่วยแก้ปัญหาครอบครัว ในประเด็นการนำมาปรับใช้กับครอบครัวนั้นพิจารณาได้จากชาดก ดังนี้ 1) การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ในกุลาวกชาดก มฆมาณพถือเป็นต้นแบบริเริ่มให้คนในครอบครัว เครือญาติ มิตรสหายเห็นประโยชน์ที่เกิดแก่ชุมชนในการบำเพ็ญอุทิศตน ทำให้เกิดภาพความเอื้อเฟื้อเสียสละต่อกันในระดับครอบครัว นำไปสู่ความสามัคคีและสงบสุขในชุมชน

2) ควรนำบทบาทของพุทธบริษัท 4 ไปสร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดี การนำจิตอาสาของท้าวสักกะมาสร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดีนั้น พลเมืองควรมีจิตสำนึกในตนเองในการทำเพื่อส่วนรวม ทำเพื่อส่วนรวมรับผิดชอบต่อส่วนรวมจึงสำคัญยิ่งต่อความเป็นปกติสุขร่วมกัน ความเป็นพลเมืองที่ดีจึงเป็นอะไรที่ยิ่งใหญ่มากที่ก้าวข้ามข้อจำกัดในความคับแคบแห่งตัวกูของกูไปสู่ส่วนรวมหรือทั้งหมด มีแต่ศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีจิตอาสาเท่านั้นที่จะทำได้

**2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป**

1) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทอุบาสกในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเถรวาท

2) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทอุบาสิกาในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

3) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทภิกษุณีในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเถรวาท

4) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทภิกษุในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

## เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539**. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเวปุลละ เวปุลโล (แสงสว่าง),แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม, สมิทธิพล เนตรนิมิต. “รูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปริยัติยากร”(บุญเรือง สารโท). **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศ์**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน 2560).

พระชัยพร จนฺทวโส (จันทวงษ์) . 2554. “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา.** บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พรรณพิมล วิปุลากร. พญ. **อธิบดีกรมสุขภาพจิต: แพทย์ชี้กรณีพระทำอัตวินิบาตกรรมถวายเป็นพุทธบูชาไม่ใช่หลักพุทธศาสนา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.hfocus.org /content/202104/21432, [22 เมษายน 2564].

รัฐวรรณ เทพหัสดิน ณ อยุธยา.2544. “ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” .**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

PhraNawLeang Tejanyana. 2556. “การศึกษาเปรียบเทียบหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเชน” . **วิทยานนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.